

עבירות עושק - מהן ומתי מתקיימות?

מעת לעת מופיעות באמצעי התקשורת ידיעות אודות מקרי עושק, המלווים בדרך כלל בהאשמות נוספות. בעיקרון, עבירת העושק עוסקת במקרים של ניצול מצבי חוסר שוויון ומצוקה, על מנת לקבל תמורה שלא מגיעה לנהנה ושאינה סבירה. לפניכם הסבר אודות עבירה זו ומספר דוגמאות להתקיימותה.

מה אומר החוק?

עבירת עושק מטופלת בסעיף 431 של חוק העונשין, הקובע בגינה ענישה מרבית של **3 שנות מאסר**. על פי החוק, מדובר במעשים הכוללים ניצול של חולשה גופנית או שכלית, וכן מצוקה של אחר, קלות דעת או חוסר ניסיון שלו. זאת על מנת לקבל דבר מה שאינו מגיע לעושק כדון. בנוסף, אם התקיימו דרישה או קבלה של מצרך או שירות העולים בהיקפם על התמורה המקובלת באופן בלתי סביר, וכן מתן תמורה נמוכה בהקיפה על מצרכים או שירותים במידה בלתי סבירה.

מתי עבירת העושק מתקיימת?

מן האמור לעיל ניתן לראות כי ישנם שני יסודות להתקיימותה של עבירת עושק - עובדתי ונפשי. היסוד העובדתי הוא ניסיון לקבל או קבלה של דבר מה, בין אם שאינו מגיע לעושק כחוק או תוך מתן תמורה נמוכה מאוד ובלתי סבירה. זאת, תוך ניצול מצוקה או לקויות אחרות של העושק כפי שתואר לעיל. היסוד הנפשי הוא מודעותו של העושק למצבו המסוים של העשוק, ולכך שהתמורה התקבלה או תתקבל בדרך לא הוגנת ותוך ניצול מצבו. ניתן לומר אם כן, שהבסיס לעבירה זו הוא מצב של היעדר שוויון בין שני צדדים, כשהאחד מצוי בעמדת עליונות ויתרון עקב מצוקה, לקויות, קלות דעת או חוסר ניסיון של השני.

דוגמאות לעבירת העושק

למעשה, עבירת עושק יכולה להתקיים במגוון רחב של תחומי פעילות, כגון זנות ואף בעסקים לגיטימיים, ופעמים רבות מתלוות אליה האשמות נוספות כגון **עבירות סחיטה**, **קבלת דבר במרמה** או **עבירת אימים**. יחד עם זאת, עבירה זו נפוצה במיוחד בתחום המשפחתי ולכן נביא מספר דוגמאות רלוונטיות לעניין:

- לפני מספר שנים דן בית משפט לענייני משפחה במקרה בו חתם גבר על הסכם גירושין, אך טען לאחר מכן כי נאלץ לחתום עליו עקב אימים מצד הגרושה כי תספר עליו שקרים. השופט השתכנע כי לפניו מקרה עושק ועל כן הורה על ביטול ההסכם.
- בית משפט מחוזי הרשיע אדם בעושק וכן בהזנחת אחרים הנתונים להשגחתו, לאחר ששכנע את סבתו להתגרר ביחד איתו בביתו והבטיח כי ידאג לכל צרכיה. בנוסף, שכנע אותה לרשמו כמוטב היחיד בצוואה, ואף להעביר אליו כספים שחסכה לאורך השנים. ואולם, אותה אישה סבלה לאורך התקופה מתת תזונה, דמנציה והזנחה. בית המשפט גזר על אותו אדם מאסר בפועל 11 חודשים, שנה וחצי על תנאי, וכן קנס של עשרות אלפי שקלים.
- במסגרת הסכם גירושין מכר בעל לאשתו את חלקו בביתם המשותף בתמורה לסכום נמוך מאוד. בית המשפט ביטל את ההסכם שנחתם ביניהם מאחר שהתמורה לא שיקפה את ערך הנכס, ולמעשה הכוונה שמאחוריו הייתה להביא את הליכי הגירושין לסגירה מהירה והימנעות מפעולות מצד האישה שיכלו לסבך את הגרוש.
- מקרה אחרון לסיום אינו קשור במישרין לתחום המשפחה, אף שהחשדות היו אם וביתה. מאחר שהבת ברחה מהארץ הואשמה רק אימה, שהייתה עוסקת כקוראת עתידות. אחת מלקוחותיה הייתה אישה הסובלת ממחלה נפשית, ובתקופה זו של "גילוי העתיד" ביקשה הקוראת מהלקוחה כי תמכור לה דירה המצויה בבעלותה. לבסוף נמכרה הדירה בסכום הנמוך כ- 30% מערכה האמיתי, והשופט קבע כי מדובר בניצול של קלות דעת, חולשה שכלית ומצוקה נפשית, תוך דרישת דבר שאינו מגיע לקונה כדון. ואולם, במקרה זה לא הצליחה התביעה להעמיד תשתית ראיות מספקת, ולכן הורה בית המשפט על זיכוייה של הנאשמת מחמת הספק.

18/02/2019
077-5006206
052-6885006

עבירות עושק - מהן ומתי מתקיימות? - עורך דין פלילי אסף דוק

{*:fast_contact}